

## ԳՐԱԿԱՆ

### ՆՇԽԱՐՔ ՏԱՐՕՆՈՅ

### ՊԻԼՊՈՒԼ ՀԱՋԱՐՈՒ ՀԵՔԵԱԹ

Կ'ևղնի հալուր մը, ուրեն երեք աղջիկ կ'ևղնի. օր մը էդ երեք աղջիկը պաղլի մէջ նստուկ կ'ևղնին, իրարու կ'ասեն. մենք աղջիկ կ'ասէ. «Եթէ թափառորի տղէն զիս առնէ, հրմալ հաց պիտի կողեմ, որ ուր աղպայով ուտէ, կէս լէ դետին մնայ»: Մեջիննի աղջիկ լէ կ'ասէ. «Եթէ զիս առնէ, հրմալ խալի չործեմ ուրեն, որ իր ասքրով նստի վրէն, կէս լէ ծալուկ մնայ»: Իսկ յրմու պզտիկ կ'ասէ. «Եթէ զիս առնէ, հրմալ ճիծ պիտի բերեմ ուրեն, որ անկն ոսկի, ճանկն ոսկի եղնի, ոսկի պըռջամ վըր գլխուն, ոսկի գաւաղան ձեռք, աղջիկ լէ եղնի, ոսկի քրուկէն է առէջ»:

Թափառորի տղէն որ պատըւտուկ էր ծառերու մէջ, գէղնց տառնեք որ լսեց, ելաւ գերեք ջուր լէ առաւ. առջի անգամ մեծ ջուրով ասաց, «Ե՞նչ է, դու կ'ասէր թափառորի տղէն զիս առնէ, հրմալ հաց կողեմ, որ ուր ասքրով ուտէ, կէս լէ մոյս չետին»: Էնի ասաց. «Ե՞մ հօր տան սափոտէն, սեղըն տախտակ, գետնակ ու թունտիւր հողա լէ որ կողեմ»: Ելաւ տուաւ. դոր եկաւ մեջիննիկն, հարցուց ասաց. «Ե՞նչ է, դու կ'ասէր թափառորի տղէն որ առնէ զիս, հրմալ խալի չործեմ, որ իր ասքրով նստի վրէն, կէս լէ ծալուկ մնայ»: Էն լէ ասաց. «Ե՞մ հօր գազկէն հոս լէ որ գործեմ»: Պրտիկ ջուրով լէ ասաց. Երբոր երկու հողովցաւ ու պառկաւ, էն օր կը փորձեմ: Երբ երկու հողովցաւ պզտիկ ջուր, մէկէլ ջուրվըտիք տաին. «Աղջիկ', պառկելու որ կ'ևղնիս, չեղնի ուրիշ մարդ կանչես, զու ճիկար մենք ինք, իսկի լէ տերութին կ'էնենք»: Պառկելու որ եղաւ, մէն տուեց ջուրվըտոց, եկան. առաջին անգամ աղջիկ բերեց, ճանկն ոսկի, ճանկն ոսկի, ոսկի պըռջամ վըր գլխուն, ոսկի քրուկէն առէջ», ջուրվըտիք նախանձան ուրանց ջուրով վրէն, աղկայ տեղ շան լաւոտ մը դրին, զաղջիկ վերուցին դրին ոնկի մէջ ու թալեցին ջաղցի տուն. գարձան ուրանց ջուրով լէ ասացին. «Լա՛ւ, բերէր բերէր, շան լաւոտ պիտի բերէր. եթէ մենք չեղնէինք հողա, ուրիշ եղնէր ի՞նչ կ'ասէր, մենք ի՞նչ ճուհապ իտանք թափառորի տղին»: Դացին տաին թափառորի տղին. թափառորի տղէն զմատեն էնելու տեղ, ասաց. «Ե՛ն ի՞նչ էնիմ, իմ ձեռք ի՞նչ կայ, Առտըն տուածն է, չնչաւոր է»:

Դառնալիք անտուկին. անտուկ զնաց ջաղցի վանք, ջաղցպան տեսաւ որ ջաղց պանաւ, ելաւ ի՞նչ տեսնայ. անտուկ մը եկեր է ասրուռի ջաղցի վանք. բերեց լացեց, տեսաւ որ հուրնի հրեղէն աղջիկ մը կար մէջ, ճանկն ոսկի, ճանկն ոսկի, ոսկի պըռջամ վըր գլխուն, ոսկի քրուկէն առէջ, ուրեն էլ ալյաւ ու թալյաւ չկէր. վերուց տարաւ տուն, պահեց, էրեց ուրեն աղջիկ: Գուրվըտիք մէկ լէ ասին ուրանց ջուրով. «Աղջիկ' ծամկտուկ, մէկ լէ

զմզիկ կանչիս, թէ որ երկու հոգովցար: Մէկ լէ երբ երկու հոգովցաւ ու պտուկիւ եղաւ, ձէն տուեց քուրվրտոց եկան, էդ անգամ տղայ եղաւ, անկն ոսկի, ճանկն ոսկի, ոսկի պըռջամ վըր գլխուն, ոսկի գաւազան ձեռքի ԳՅՂ. մէկ լէ քուրվրտիք կատուի ձագ բերին դրին տղի տեղ, զտղէն վերուցին դրին սնտկի մէջ, թալեցին ջաղցու առուն, գնաց ջաղցի վանք. ջաղցպան տեսաւ որ ջաղցի ջուր կտարաւ ելաւ գուրս, մէկ լէ տեսաւ որ սնտուկ մը եկիր է սարու ուր ջաղցի վանքս բացեց մէջ Ի աղէ մը, ճանկն ոսկի, ձեռքի ոսկի, ոսկի պըռջամ վըր գլխուն, ոսկի գաւազան ձեռքի մէջ: ջաղցպան գէն լէ տարաւ ուր տուն պահեց ու էրեց ուրեն տղայ:

Քուրվրտիք վերուցին ասին ուրանց քուրով. «Լաւ», էդաւ հըմլա բան կ'ընէր, որ գո՛ւր չ'էնիս Ի մարդ բերէ բերէ, կատուի ձագ բերէ Ի թնեք ի՞նչ ճուհայ խաւնք թագաւորի տղին. զմզիկ մտուցիր գետին: Գացին ասին թագաւորի տղին. «Քուհիկ կատուի ձագ է բերի»: Բան մը չասաց. «Ի՞նչ էնինք, կարելի է Աստուած մեր մեղքն է զարկեր է մեր երես, էն էլ շնչաւոր է»: Քուրվրտիք մէկ լէ ասին ուրանց քուրով. «Սկսեալ, եթէ պտուկիւ կ'ընէս, զմզիկ կանչիս յիշանք, ուրիշ մարդ դուռ էպերը չպահէ»: Ժամանակ մը վերջ պզտիկ քուր երկու հոգովցաւ. երբ պտուկիւ եղաւ, ձէն տուեց քուրվրտոց՝ եկան, ըստճաղ լէ տղայ էր, ճանկն ոսկի, ճանկն ոսկի, ոսկի պըռջամ վըր գլխուն, ոսկի գաւազան ձեռքի մէջ: Մէկ լէ մօրքըրտիք բերին աստուգար դրին տղի տեղ, զտղէն վերուցին դրին սնտկի մէջ, յուրեա թիկ պլոթ եկաւ ջաղցի առուն, ու ուրանց քուրով զարձան ասին. «Լաւ», հըմլա ի՞նչ ճուհայ խաւնք թագաւորի տղին, առջի անգամ շանլակոտ եղաւ, ասինք Աստուած տուածն է, անգամ լէ կատուի ձագ բերի՝ մէկ լէ ասինք գոռ ու ջանամ Աստուած տուածն է, շնչաւոր է, էդրան ի՞նչ տեսնէք»: Գացին ասին թագաւորի տղին, թագաւորի տղին ասաց. «Շանլակոտ ու կատուի ձագ բերեց, ասինք շնչաւոր է, բան չկայ. ըստճաղ դուք գինեք, ինչ որ պէտքն է էրէք»: Քուրվրտիք ասին. «Էտոր պէտք է պլուլել խաւ կանգնեցնել դրան ետեւ, թափ մը լէ դնել կշտի հետ, ընցնող դարձող ասէ. «Թո՛ւ երես, թակ ի գլուխ» ու վերջոյ դժակ զարկէ վըր գլխուն:

Ընցաւ ժամ ու ժամանակ մը, ջաղցպի ձօնըր ամէն մէկը տաս տասնընէնք տարեկան էր երի, կ'երթեն կը խաղեն կիզեն: Օր մը լէ թագաւորի տղէն աւ ու խուշից կիզէր, տեսաւ էդ ձօնըր. չէ՞ որ արուն է, սիրտ կ'ուռայ, ինչ որ բռներ էր, տուեց ջաղցպանի տղեկներուն աւ ինք դարտակ դարձաւ Ժակաւ տուն. շարաթ մը երկուս էդ տեսակ, ինչքան որ թագաւորի տղէն Խաւս կիզէր ջաղցպանի ձօնըրուն, ինչ որ ձեռք յընկնէր կիտէր էնդոնց աւ ինք դարտակ կը դառնէր յիզէր տուն: Օր մը լէ ջուխտակ քուր ասին թագաւորի տղին. «Թագաւոր ապրած, դու յօրին օր կայ դարտակ կիզայ տուն, օր լէ կայ լիք»: «Ձենէ պահիմ, Աստուած ի՞նչ պահիմ. Երկու տղայ կայ, անկն ոսկի, ճանկն ոսկի, ոսկի պըռջամ վըր գլխուն, ոսկի գաւազան ձեռքի մէջ, ընծիկ որ ռաստ կիզան, հոգիս կը բըրտայ, ինչ որ սիրտս ճղեն դնեն մէջ, ինչ որ բռնեմ կիտում ուրանց ու դարտակ կիզամ տուն»: Քուրվրտիք իրար իշքեցին ու ուրանց մտքի մէջ ասին. «Աստուած լէ գինայ, կայ ու չկայ մըր քուրով ձօնըն է, որ թալեցինք ջրի հետ»: Ելան սորվեցուցին պառաւ մը որ Երթայ գէղ տղեկները կորցու. պառաւ ելաւ գնաց ջաղցպի տուն, տեսաւ որ անկն ոսկի, ճանկն ոսկի, ոսկի պըռջամ վըր գլխուն, ոսկի ձեռքի մէջ, աղջիկ մը նստուկ է աւ զըռկայ կը բանի. աղջիկ չէր խօս, լուսնիկ մը կտոր, խելքը գլխէն գնաց. «Լաւ», դու հըմլա հուրնի հրեղէն, զգիկ կը վայելէ՞ որ զըռկայ էնիս. զըռկ պէտք է պլուլու հաղարի, որ զարկէ ու կանչէ, դու լէ սէր էնիս»: Աղջիկ ու հում հաւկիթ, խելքը պտուկաւ. «Նանէ՛, պլուլու հաղարիս ի՞նչ տեսն է, ո՞վ

կր բերեա՞ր «Լաօ» յերկուսն որ հղաւ, պառկի տքացի, առէ հիւանդ եմ, քու աղբորտանք որ եկան հարցուցին թէ յորի՞ն իս հիւնդցի, դաս՝ ընծի պիւլպուռ հաղարկ պէտք է որ զարկէ կանչէ սաղնամ, թէ ոչ սաղնամիք չկա՞ր ընծիկ»։ Աղջիկ դրեց զինք սուտ հիւնդուքին ու սաղեց տըքալ։ յերկուսնք որ աղբըր-տանք եկան հարցուցին թէ՝ «յորի՞ն իս հիւնդցի, աղջիկն սասաց, «Պիւլպուռ հաղարկ տարտէն եմ հիւնդցի, էնի չբերէք որ զարկէ ու կանչէ, ընծիկ սաղնամ չկայ»։ Աղբորտանք լէ համոզուան։ Լուսուն որ եղաւ, մեծ աղբէր էլաւ փէտ առաւ ձեռք ու ընկաւ ճամբախ, սասաց. «Կ'երթամ պիւլպուռ հաղարկն բերեմ իմ քուրով որ սաղնամ»։ Շատ զնաց թիչ զնաց, տեսաւ որ բարձր մը ճամբ ու վրէն նստուկ, սպիտակ մուրուք կը դռայ դետին ու կծիկ կ'էնէ. հարցուց. «Բարձր, ի՞նչ կ'էնես»։ Ասաց. «Լաօ, գիշեր ու ցորեկ կը կծկեմ. դու ղէն մ'ասի, դու յուստէ՞ն կիզաս»։ Ասաց. «Իմ քուր հիւանդ է, պիւլպուռ հաղարկ ուղէ, որ զարկէ կանչէ, ինք սաղնամ»։ «Հա՛յ քու սորվեցնողի վիզը կտարի. լամ՝ քու առջեւ երեք ճամբախ կայ, դէտաւ երթաս՝ կիզաս, դէտաւ երթաս՝ աթուրաթ է, դէտաւ երթաս՝ էլ չըս իզայ, էլ դու՛ գիշես»։ «Բարձր իրա՞մ չի դամ վալլահի ես էդա ճամբով կ'երթամ» ու ճամբախ տուեց առջեւ։

Տղէն քնաց. շատ զնաց, թիչ զնաց, ռառտ եկաւ քէօշիկ մը, որ ոչ երկինք կար ուր նման եւ ոչ դետին. տեսաւ որ մէն մը կիզէր, հաւք զուր թեփուր կը թողէր. փնքն ուրեն առաց. «Պիւլպուռ հաղարկն որ կ'առեն՝ էդա է», աւկատեւ կանչել. «Պիւլպուռ հաղարկ, կանաչ զընտարի, զԱստուած որ կը սիրես՝ դուն ելի ու արի»։ Պիւլպուռ հաղարկն սասաց. «Ձո՛ռ»։ Տղէն հար չոքերը դարձաւ քար։ Մէկ լէ կանչեց. «Պիւլպուռ հաղարկ, կանաչ զընտարի, զԱստուած որ կը սիրես՝ ելի ու արի»։ Պիւլպուռ հաղարկն նորէն կանչեց. «Ձո՛ռ»։ Տղէն հար սիրտ դարձաւ քար։ Անգամ լէ որ կանչեց աւ պիւլպուռ հաղարկն առաց «Ձո՛ռ», տղէն հար վիզ դարձաւ քար, աւ ուկի պըռջամ ձնաց սրտուկ վըր գլխուն։

Քուրն ու աղբէր իշքեցին, որ ուրանց աղբէր չեկաւ, պառի աղբէրն առաց. «Ես իմ աղբոր տիւշմանէնք որ ճամբեցի ու չեկաւ, Աստուած գիտող է՝ ես կ'երթամ իմ աղբոր ետեւ» ու լուսուն ելաւ ճամբախ։ Տուեց առէջ, շատ զնաց թիչ զնաց, ու ռառտ եկաւ հալւորու մը որ երեք ճամբաւ կցօնք նստուկ էր, ու կծիկ կ'էնէր. «Բարձր, ի՞նչ կ'էնես հոդի» հարցուց տղէն։ «Լաօ, ի՞նչ կ'էնիմ՝ գիշեր ու ցորեկ կը կծկեմ»։ Պապօ, ո՞ր մէկ ճամբով երթամ»։ «Լաօ, էդա ճամբով երթաս՝ կիզաս, էդա ճամբով երթաս՝ աթուրաթ է, էդա ճամբով երթաս՝ չըս իզայ. քանի մը օր առաջ քու պէս պապա-իկիթ տղէ մը եկաւ էդ ճամբով զնաց ու չդարձաւ»։ «Ապօ, Աստուած լէ հախ՝ ես լէ էդ ճամբով կ'երթամ» ու յընկաւ ճամբախ։

Շատ զնաց, թիչ զնաց՝ ռառտ եկաւ քէօշիկ մը որ նման նէ՛ երկինք կար ու նէ գետին, պիւլպուռ հաղարկն էլ կը զարկէր ու կը կանչէր։ Տեսաւ որ ուր աղբէր լէ հիկեր է քէօշիկ առէջ ու դարձեր է քար, սուկի պըռջամ սրտուկ վըր քարին։ «Ես իմ աղբորն յեմ» իմ՝ ստաց ինքն ուրեն ու սաղեց կանչեց. «Պիւլպուռ հաղարկ, կանաչ զընտարի, զԱստուած որ կը սիրես՝ ելի ու արի»։ Պիւլպուռ հաղարկն ներքէն կանչեց «Ձո՛ռ»։ Տղէն հար չոքերը դարձաւ քար։ Մէկ լէ կանչեց. «Պիւլպուռ հաղարկ, կանաչ զընտարի, զԱստուած որ կը սիրես՝ ելի ու արի»։ Պիւլպուռ հաղարկն մէկ լէ ներքէն պտաաց. «Ձո՛ռ», տղէն շուր ի սիրտ դարձաւ քար, սուկի պըռջամ սրտուկ վըր գլխուն։

Քուր շարաթ մը լէ իշքեց, որ ուր աղբորտանք չեկան, ինքն ուրեն առաց. «Իմա՛ն իմ՝ ձեռքով քուցուցի զիմ աչք ու զիմ աղբորտանք տուի դուքս, քացին աւ չեկան։ Աստուած լէ հախէ, ես կ'էնեմ երթամ իմ աղբորտանք ետեւ»։ Լուսուն ելաւ, հալալութին առաւ, ջաղցալին ու յընկաւ ճամբախ։ Եկաւ երեք

ճամբու կցուօք, տեսաւ որ փէրի-Փոնայ հաւոր մը նստունկ է ու կծիկ կ'էնէ. հարցունց. «Պապօ', ի՞նչ կ'էնեա դու էդ տեղը»: «Հա՛ս', ի՞նչ կ'էնիմ, գիշեր ու ցորենի կը կծկեմ»: «Դու զէն մ'ասի, քարօ', էդա դիտով երկու տղայ չընցա՞ն»: «Հա՛ս', երկու տղայ, երկուք լէ մէկ պոյ, մէկ ոսանկ էդա ճամբով դացին ու չեկան մանէն քդիկ»: Այլիկ քարեմնաց եղաւ պապոյից ու զճամբախ տունց առջ: Երբ մօտեցաւ պիլպուլ հազարի քէօշկին, տեսաւ որ երկու աղբէր լէ դարձեր են քար. պըռլամ սրտունկ վըր քարին ու ներսէն լէ ձէն մը կիպայ, միս ոսկրին ձէն կիտայ. «Իմա՛լ իմ ձեռքով քոցուցեր իմ զիմ աչք. մակար հըմա բան կար, հա', իսմ ես իմ աղբրտոցմէ յեւել չեմ ու սկսաւ կանչել. «Պիլպուլ՝ հազարի, կանաչ զընտարի, զԱստուած որ կը սրբես՝ ելի ու արի»: Պիլպուլ հազարին գիտցաւ որ աղջկայ ձէն է, լսելու պէս ներսէն ու սըրտէն մէկ մը կանչեց. «Ջա՛ն»: Այլիկ մէկ լէ կանչեց. «Պիլպուլ հազարի, կանաչ զընտարի, զԱստուած որ կը սրբես՝ ելի ու արի»: «Ջա՛ն» պոռաց ներսէն պիլպուլ հազարին: Անգամ մը լէ որ կանչեց, բացեց զլոռները եկաւ, աղջիկ աւաց. «Մեռնիմ քդիկ, պիլպուլ հազարի, դու էպի ի՞նչ օղես իմ հանի իմ աղբրտոց զլուխ»: Պիլպուլ հազարին աղջկայ սիրուն կանաչ վարդոցով մէկ էն աղբոր, մէկ էն աղբոր քարկեց, երկուք լէ մակուկացին եկան. «Ոխէ՛, ինչքան ենք քնի»: «Մեռնիմ ձրը գլխուն ու արեւուն», քուրն ասաց աղբրտոց, «Ի՞նչ քուն էր. դուք քար էք դարձի»: Վերուցին զպիլպուլ հազարին, բացան ըգ պիլպուլ հազարու մայ ու թամալ. եկան ջաղցպանի դուռ իջան, ու ջաղցպան ուրախացաւ, եղաւ աշխըրհքի մայ ու թամալի տէր, զջաղցպանութենի թարկ տունց:

Ընցաւ ժուճ ու ժամանակ մը, պիլպուլ հազարին ու երկու աղբէրը դացին ուրեր նէհըութենի, ուստ եկան թաղաւորի տղին. թաղաւորի տղէն է՝ ինչ որ բունց տունց երկու աղբոր ու պիլպուլ հազարուն: Երբ որ թաղաւորի տղէն տղեկներու խիչէն քաշուաւ դնաց, պիլպուլ հազարին վերուց տղեկներուն, ասաց. «Գի՛նաք, էտի ձրը պապն է»: Ու գլխէն ուրանց ու ուրանց մօր գլխու դալածը պատմեց:

Թաղաւորի տղէն մէկ լէ դարտակ դարձաւ եկաւ տուն. կնկտիք երբ տեսան թաղաւորի տղէն բան մը չըրեր է ուր հետ, յընկան գլխու ու հարցունցին. «Թաղաւոր ապրած, էս օր յօրի՞ն իս դարտակ եկի տուն»: «Ձենէ պահեմ, Աստծուց ի՞նչ պահեմ, էն երկու տղէն որ երկու ամիս է չերեւէն, ուստ եկան ընծի, ինչ որ բունի՝ տուի ուրանց»: Վերուցին կնկտիք ասին. «Թաղաւոր ապրած, որ հըմալ է դու զէդ տղեկները շատ կ'ուպես, չը՞ս կըրնայ տալաթ էնի բերի մըր տուն»: «Յօրի՛ չըմ կրնայ, դուք թատարուկ տեսէք, բերել ըռհաթ է»: Սըր օր նորէն ուստ եկան թաղաւորի տղին. թաղաւորի տղէն ասաց պիլպուլ հազարուն ու տղեկներուն. «Վաղ մըր տուն տալաթի եկէք»: Ասին. «Հա՛, կիգանք»: Յիւրկուն երբ որ դարձան եկան տուն, պիլպուլ հազարին տղեկներու ասաց. «Գի՛նաք թաղաւորի տղէն զձգիկ յօրի՞ն է կանչի տալաթ. ձրը մօքըրտիքն են տուեր կանչել տալաթ, որ կըրցան զձգիկ. հանտէ կ'երթանք հոնի, իմ շուն ուր վըր քելց, դուք լէ ընդոր ետեւէն կ'երթաք. դրան առջեւ դազկան հոր մը փորած են, որ փրցնիք յընկնիք յինք ու չինիք, իմ շուն էնդոր պըռկընեթով կ'երթայ, դուք կ'երթաք ետեւէն. կ'երթաք դրան ետեւ. հոնի կնիկ մը կայ փաթուկ խսել կանուկ. ձրը ծնօղ մերն է. ձրը մօքըրտիք կ'ասեն. «Թո՛ւ երես, թակն ի գուխ»: Դուք կ'ասէք. «Ի՞նչ հախ ունիք մըր ծնօղ մօր ասենք թո՛ւ երես, թակ ի գուխ»: Մէկդ կը վերցու թակ

կ'թալի, մէկդ զխսել, ձեր քուր լէ կը բռնէ զձեռք բերէ նստցու, հանդէ՛ ձգիկ խառնուայ հաց կը բերեն, քանի որ իմ շունս չկերբը է, դուք չուտիք՝ դեղուկ է»:

Հուսումն երբոր հլան դացին թաղաւորի տղի տուն, պիլպուլ հագարին ու ջաղցպանի ճեմերը, մօրքըրտիք դրան ետեւ կանուկ են, վերուցին ստին, «Թո՛ւ երես, թալն ի գլուխ»։ Մեծ տղէն ասաց. «Ի՞նչ հախ ունեմ իմ ծնօղ մօր ասեմ թո՛ւ երես թալն ի գլուխ»։ Վերուց զթալ թալից: Պղտիկ տղէն լէ եկաւ, էն լէ էն տեսակ ասեց, զխսել վերուց թալից, աղջիկ որ եկաւ՝ բռնեց զմօր ձեռք, բերեց նստցուց:

Բերին խառնուայ հաց, թաղաւորի տղէն ինչ էրեց՝ մարդ չմօտեցաւ սեղանին, ասին պիլպուլ հագարուն. «Քու շան տուր թող ուտէ, որ մենք լէ ուտենք»։ Պիլպուլ հագարին ասաց. «Իմ շուն դեղուկ հաց չուտէ»։ Կանչին դըր՝ ուն ուրիշ շուն մը, տուին որ ուտէ. դըրբան չըր զարկի սեղան, շուն եղաւ հագար կտոր: Պիլպուլ հագարին ասաց. «Չասի՞ դեղուկ է էդք հաց»։ Նոր մէկ մէկ պատմեց պիլպուլ հագարին թաղաւորի տղեկներու ու ուրանց մօր դլխու զայածները: «Հրժկա լէ», ասաց, «դրան առջեւ հոր մը փորած են, որ քու տղեկները յրնկենն հորու մէջ ու չենեն»։ Տարաւ ցուցուց: Թաղաւորին տղէն բերել տուեց երկու դահէլան ձի, զերկու քուք կապեց ձիաններու պոչեւր ու ասաց. «Չմտիկ տեսնամ, սար կը զարկէք, մոր կը դարկէք. առատակ ծովերու մէջ զձեր պոչերը կը ցողուէք կխաբ դուռ կանիք»:

Նոր թաղաւորի աղջիկն ու պիլպուլ հագարին հասան ուրանց մուրա՝ տին, ու տղեկները դացին եղան ուրանց հօր տղայ:

Աստծուց իջաւ երեք խնձոր. մէկ աստղին, մէկ լսողին, մէկ անկամ էնողին:

«Նշխարք Տարօնայ»,

Գ. Տերտակ, էջ 792—806:

## ՔԱԶԱՆՑ ԹԱԳԱԽՈՐԻ ՏՂՈՒ՝ ՈՒՍՈՒՖ ԶԷԼԵՊՈՒ ԴԵՔԵԱԾ

Ուսուժ Զէլէպին քաջանց թաղաւորի տղէն էր. օր մը չըմ պինայ մէր ի՞նչ կ'աւէ ուրեն, կ'ըսէի ու յուրիս զարեպութին եկայ քի: Կեզայ թաղաւորին կ'եղին պոսթնի, էդ թաղաւորին էլ երեք աղջիկ կէր ու ուրանց կարգուելու ժամանակ ընցեր էր. թաղաւորը չկարգէր զուրանք, աղջիկները կը տեսնան որ ուրանց հէր զինք հոն չընէ, ու ուրանք երթալով կը լսանան մնան դետին, կը բերեն երեք լրդուկ ձմերուկ, մէկ մէկ չախու կը դարկեն. մէջ ու կը ճամբեն երթայ թաղաւորին, աստրազամ լէ թաղաւորի խնչ նստուկ կ'եղնի: Երբ զձմերկները կը բերեն, թաղաւոր կ'ասէ. «Բերէք զէդ ձմերկները կըսքենք ուտենք»։ Աստրազամ կը վերցաւ ասէ. «Թաղաւոր ապրած, զէդք ուտելու համար չըն ճամբեր ի, էդ երեք ձմերուկ քու երեք աղջիկներ են. էն ձմերուկ որ հասեր է ու տեղպը տեղ լղպեր է, էնի քու մեծ աղջիկն է, էնտոր կարգուելու ժամանակ ընցեր է. մէկէլ որ հասեր է ու եղեր է ուտելու՝ էն լէ մեջինեկ աղջիկն է. էնտոր թա՛մ կարգուելու ժամանակն է. իսկ մէկէլ որ նոր է ասի հասնել, էն լէ քու պզտիկ աղջիկն է. էնտոր կարգուելու ատենն էլ մօտեցաւ մրայ է»:

Թագաւորի խելք լէ պատկառ սատրապամի շատնեքուն, ճարճի տուգ կանչել թէ ինչքան աղապ տղայ որ քան քաղքի մէջ, իրտն ընցնին Թաղաւորի խոս պաղշի աղջււն, աղջիկներ լէ կանեն փանշարէք, վերն որ ինձոր դարս կեն՝ առնեն զէնի։ Մեծ աղջիկ զուր խնձորը զարկեց Թագաւորի սատրապամի տղին, առաւ զէնի։ Մնջինեկ՝ Թագաւորի լալի աղին, պզտիկն էլ զուր խնձոր չըրոփ ուր չօր քաջալ պոսթնու զլխուն, առաւ զէնիկ։ Քուրվորիք լըմիօր ուրանց քուրջ երես կիտէն։ «Գետին մուտ գնաց» եկաւ քաջալ պոսթնին առաւ։

Ընցաւ ժամանակ մը, Թագաւորը յընկաւ ջլերը ծանր հիւանդ։ յոգմոն կ'ըրեն Թագաւորի վրէն, կ'ասէ՝ «Եթէ առիւծի կաթ, առիւծի ձող տկի մէջ չըննա բերեն, Թագաւոր զկաթ խմէ, գտիկ լէ էնէ փոսթ, քալէ յինք ուրեն՝ սաղնալ չկայ»։ Թագաւորի փեսէք երբ լսեցին զէդի, ասին։ «Մենք կ'երթանք բերենք առիւծի կաթ առիւծի ձող տկու մէջ»։ Հեծան մէկ մէկ դասել ձիու, յընկան ճամբախ։ Գտիկ քուր գնաց ասաց։ «Զի մը լէ ձըր փեսին տուէք՝ հեծնի ծրթայ»։ Քուրվորիք ծիծղացին վրէն։ «Զմտնի գետին ինք ա ուր քաջալ էրիկ, էն լէ մարդ է եղի՝ եկեր է ձի կ'ուղէ»։ «Քա դուք ի՞նչ կ'ուղէք», ասաց պզտիկ քուր ուր քուրվորաց, «քաջալ կ'եղնի, ինչ կ'եղնի՝ թրդ եղնի, իմ էրիկ չէ»։ Ասեն։ «Գնա՛, Հաւթու տկու էն ծըռառառ ու թոպալ ձին առ գնա»։ Քաջալ փեսան հեծաւ դժուարաւ ձին, ժանդառա թուր մը լէ կախեց կշտէն լընկ ու տըռչ, հու՛ հու՛ պոռալով ետեւէն, պզտիկները փչքուլ դարկելով հանին քաղքէն դուր։ Երբ որ եկաւ քաղքից դուրս, թոփալ ձին չըրոցուց ալլի մէջ, հրեղէն ձիու մաղքալից դարկեց կրակ, հրեղէն ձին կանաւ տուէր, հանեց զուր քաջուրենի Հաւթուները, հեծաւ զհրեղէն ձին, թուր կախեց կշտէն ու քշեց։

Շատ գնաց, քիչ գնաց, մարդու մը ռաստ եկաւ, որ մուրի մուրի էս սարերը կ'ուլըրտէր։ տեսաւ զտղէն մինակ, ասաց։ «Տղայ՛, դու յօրի՞ն ես յընկի էդա սարեր Թաք, ի՞նչ կ'ուլըրտիս»։ Քաջալն ասաց։ «Թագաւոր հիւանդ է, առիւծի կաթ առիւծի ձող տկի մէջ դեղ ցուցուցեր են, եկեր եմ առիւծի կաթ կը տանեմ»։

«Որ հըմալ է լաօ՛, կանի քղի քան մը կ'ասան։ սորայ գնա ոլըրտի, հանտէ առիւծի ոտք եղեր է քարխէծ»։ պատկուկ Ֆլան սարու գլուխ պալու տակ, ու կը պոռայ ուր ոտնէն։ ուրեն յալէնք չինիս, քարու ետեւ կը պատուրտիս դարկեն, ըռաթեւէն վերջ, երբ որ յէլինիս յալէնք, ինչ ք ուղես կիտայ»։

Տղէն քշեց զհրեղէն ձին ու անվերի սարու մը գլուխ կանաւ։ Հեռուանց տեսաւ որ առիւծ ընկեր է լընճոկի ու կը մըռայ։ տղէն քարու մը տակ տափաւ, ու զուր նետաւանդը քաշեց, գնաց քիսաւ առիւծի ոտք։ ձէն մը հանեց, Աստուած ինք նշանց չի տայ։ Ասաց առիւծ։ «Էդոր դարկող ելնէր իմ քալէնը, աւա (աւազ) կտորը անկան կը թողէք»։ Երբ որ քիչ մը ըռաթաւ, ըստհաղ փոխեց զուր խօսք ասաց։ «Էդոր դարկող ելնէր իմ աղջեւ, ինչ որ եւրդէր կիտէնք ու աղէկին աղէկ կ'ելնէնք»։ Տղէն թիք կանաւ առիւծի առաջ։ «Զքու ոտք ես եմ դարկիտ»։ «Ուղէ իտամ», ասաց։ «Բան մը չեմ ուղի, գբու կաթ քու ձգու տկի մէջ կ'ուղեմ, իտաս առնեմ երթամ»։ «Հա՛յ, Հա՛յ, քու սորվեցնողի վիզ կտորի, որ հիմալէ, ա՛հ զիմ ձող, տար անվերի սարու մը գլուխ մորթէ, ձէն չընկնի իմ անկան»։ յընկնի՛ գբու մեծ կտոր անկան կը թողեմ։ հանէ՛ տիկ, բի, զիմ կաթ կթէ՛ ա՛ւ ու գնա»։ Տղէն անարաւ զձող անվերի սարու մը գլուխ մորթեց, հանեց տիկ, բերեց առիւծի կաթ լցեց մէջ, առաւ։ Եկաւ տեսաւ որ ուր պահանջները յընկուկ են սարեր ու մուրի մուրի կ'ուլըրտին։ ինք ճատչաւ գնտառք, էնտառք չճատչաւ զինքա՛ ճարքուց ասաց։ «Աղբրտանք, դուք ի՞նչ կ'ուլըրտիք էդա սարեր»։ Ասին։ «Թագաւոր հիւանդ է,

առիւծի ձագ ուր ձողու տկի մէջ դեղ ին ցուցուցի, Եկեր ենք կը տանենք»։ Ասաց. «Իմ մօտ կայ, դուք յօրթ կ'ոլլըրտիք»։ «Որ քու մօտ կայ», ասին թագաւորի երկու փեսէք, «տո՛ւր մղի տանինք, ինչ որ կ'ուզես կ'ուտանք»։ Տղէն ասաց. «Ես փարով մարդու բան չըմ խոսայ, ընծիկ աստաթ մը կայ, վերն որ բան խոսած մէկ մէկ տաղմայ կը զարկեմ էնտոնց ճակտի վրէն. կ'ուզէ՞ք՝ մէկ մէկ մատնիկ յէ ձոր ճակտի վրէն կը զարկեմ, կ'իտամ տոբիծի կաթ առիւծի ձողու տկի մէջ, առնէք երթաք»։ Թագաւորի փեսէք ասին. «Ծոսի տակ, ո՞վ կը տեսնայ զմըր ճակտի տաղմէն, թը՛ղ զարկէ, ի՞նչ կայ»։

Տղէն մէկ մէկ մատնիկ զարկեց էնտոնց ճակտի վրէն, առան զառիւծի կաթ ու զարծան եկան տուն, տարան դրին թագաւորի առջև, ըսին. «Մենք ենք բերի»։ Քաջալն էլ եկաւ ջրի պուռկ, ուր թորկրեր էր զուր ձին. զարկեց Հրեղէն ձիու սաղորուն, Հրեղէն ձին դնաց ջրի մէջ, Հագուս զուր քաջուներն, Հեծաւ զծրտուտ ձին, լըխոտ շըխոր եկաւ մտաւ քաղքի մէջ. սմէկ դիէն սկսան հո՛ւ հո՛ւ պոռայ, փրչեղւի զարկել, մինչեւ որ եկաւ մտաւ ուր տուն, կընիկ բերեց զձին թաղիմ էրեց չօր տուն, ամէկ դիէն զուրվորեց առան վրէն. «Մտի դետին դու ու զու քաջալ էրիկ, կէօյա էդ յէ մա՛րդ էք, դնաց բան լիւրեց»։ «Աղէկ, յօրթ՝ կը պատուիք», ասաց պղտիկ զուր, «Իմ էրիկն է, ձգիկ ի՛նչ, ձոր էրկտիք բերեցին, մղիկ Հերիք է»։ Թագաւոր խմեց առիւծի կաթ, փոսթ լէ քաշեց յինք՝ աղէկցաւ։

Ընցաւ ժուռ ու ժամանակ մը, թագաւոր նորէն Հիւրնոցաւ, էդ չաղ բոխն՝ Լթէ անմահութեան ջուր ու խնձոր չեղնի, զխնձոր ուտէ ու զջուր խմէ, կը մեռնի։ Փեսէք ասին. «Մենք կ'երթանք բերեքք անմահութեան ջուր ու խնձոր»։

Հեծան մէկ մէկ դահել՝ ձի ու քշեցին։ Պղտիկ զուր էմլէ՝ գնաց ասաց. «Զի մը լէ ձեր փեսին տուէ՞ք՝ թող Հեծնի երթայ»։

Քուրվորեց ասան ուրանց զուրով վրէն. «Բա՛, մտի գետին դու ու քու էրիկը, ինչքան որ դնաց առիւծի կաթ բերեց, էնքան ալ անմահութեան ջուր ու խնձոր պիտի բերի»։ Մէկ լէ տալիս զթուպալ ձին, Հեծաւ. Հալաուլէններու մէջէն եկաւ քաղքից դուրս. գնաց գետի պուռկ, զուր ձին թողեց հոն, մաղ զարկեց կրակ, եկաւ Հրեղէն ձին, Հրեղէն Հալաւ ու թուր վրէն, Հանեց զքաջլուներն, Հագաւ զՀրեղէն Հալաւ ու Հեծաւ զՀրեղէն ձին, քնեց։ Շատ գնաց, քիչ գնաց, մարդու մը ուստ եկաւ, որ օտրեր կ'ոլլըրտէր. ասաց. «Տղա՛յ, յա՛ւր կ'երթա, ի՛նչ կ'ոլլըրտիս էդա սարեր»։ Ինչաց. «Թագաւոր Հիւտեղ է, անմահութեան ջուր ու անմահութեան խնձոր զեղ ցուցուցի բն, եկիւ Իմ կը տանիմ որ ուտէ աղանայ»։ «Տղա՛յ, Աստուած քո Հետ եղին որ կ'երթաս, բայց կանի զդի բան մը տես՝ կ'երթաս ելիս անմահութեան պաղէն, անձէն ու անձուկն կը քողես խնձոր, չուր կ'լըլլաս կ'առնես ու զառնէն, Հանդէ քար ու փետ կը պատան»։ «Հողեղէն՝ տարաւ զՀրեղէն, Հողեղէն՝ տարաւ զՀրեղէն»։ ձէն չհանես, յեմ չդառնաս իջիս, կ'եղնիս քար»։

Տղէն գնաց, մարդու ասածի պէս լցեց անմահութեան ջուր, քաղեց խնձոր, Հեծաւ զուր ձին ու քշեց. հառէն քար, փէտ, Հող ու ջուր կը պոռէն. «Հողեղէն՝ տարաւ զՀրեղէն, Հողեղէն՝ տարաւ զՀրեղէն»։ աղէն ձան ու ձուկն չհանեց, ու հառ լէ չիչեց, մինչեւ որ եկաւ յընկաւ աստուորի աշխարհ։ Եկաւ աստու եկաւ երկու ձիաւորի, տեսաւ որ տարերը կ'ոլլըրտին, ինչ ճանչցաւ դէտոնք, էնտոնք շճանչցան զինք։ Հարցուց էնտոնցնէ թէ «Շուք յօրթ՝ կ'ոլլըրտիք է՞գա տարեր»։ Ասին. «Թագաւոր Հիւտեղ է, անմահութեան ջուր ու խնձոր ցուցուցի բն գեղ, եկիւ ենք կը տանենք»։ Տղէն ասաց. «Անմահութեան ջուր ու խնձոր իմ մօտ կայ, բլէ փարով չըմ խոսայ. ընծիկ աստաթ մը կայ, վերն որ բան խոսած, իմ ձիաւոր մէկ մէկ տաղմայ կը զարկեմ էնտոր լէ՛րի վրէն»։

Թապաւորի փետէք իշքին իրարու երես, ու ասին. «Ի՞նչ կայ լէշի վրէն, ո՞վ կը տեսնայ. թող զարկէ, իտայ անմահութեան ջուր ու խնձոր, ասոնեք երթանք»:

Տղէն մէկ մէկ տաղմայ զարկեց Թապաւորի փետէնքուն լէշի վրէն, տրւեց անմահութեան ջուր ու խնձոր, առան դարձան եկան տուն, քաջալ լէ եկաւ դետի պուռի, զարկեց հրեղէն ձիու սողերուն, ձին գնաց ջրի մէջ, հապաւ դուր քաջլուսնին, հեծաւ զծրոտուտ ձին, եկաւ մտաւ ուր տուն, Թապաւորի աղջիկ տարաւ զձին Թասլիմ էրեց ուր հօր տուն. քուրվըտիք մէկ լէ զուրանց ջուր դաւիթ առան, «Չմտնի դետին ինք ու ուր քաջալ էրիկ, եղեր են աշխարքին ծիծղանելիք, կիզայ ձի կը տանէ, գինայ էդ լէ մարդ է»: Քուր մէն չրհանեց, դարձաւ եկաւ ուր տուն:

Ընցաւ ժամանակ մը, Թապաւորի վրէն մօտում ու կոխի եղաւ, Թապաւորի փետէք հեծան պացին հաւար, պզտիկ ջուր եկաւ ասաց. «Ձի մը լէ ձրր փետին տուէք՝ թըղ հեծնի երթալ»: Քուրվըտիք մէկ լէ տնայ էրին ու ծիծղացին ուրանց քուրով վրէն. «Էրկու անգամ գնաց, չատ հող տուեց ու արեւուն, ըստհաղ երթայ Թփուց»: Չկոտրեցին զուրանց աղջկայ խաթէր. Թապալ ձին հագեր է, տուին. առաւ գնաց: Քաջալ հեծաւ մէկ լէ զծրոտուտ ձին, քեց ջրի պուռի, մաղ զարկեց կրակ, ձին հրեղէն հալուրենքը վրէն կանաւ տալը. հանեց զուր քաջլուսնին, հագաւ գրեղէն հալաւ ու հեծաւ ըդհրեղէն ձին, քեց կուռ մէջ, ինչքան որ ինք շարդեց, էնքան էլ ուր ձին, ջանդրկենքը խասապ խանի պէս լցեց գետին:

Վերջ մախտուս կէօյա դիւշմենին կը զարկէր՝ Թալեց զԹուր, կտրեց զուր ձեռք. Թապաւոր երբ տեսաւ զտղի կարճութին ու ձեռքի արուն շոշաւը, հանեց զտասմալ տուեց տղին, կապեց զուր ձեռք. երբ կոխի Փրուքան, քաջալն է քեց հրեղէն ձիով եկաւ ուր տուն դուռ իջաւ, պին մը մնաց. հարձակեց ըդձեռք, տուեց զտասմալ կնկան, ասաց. «Ա՛ռ զքու հօր տասմալ, ասար տուր յինք, կուռ մէջ ձեռքս կտրաւ, տուեց կապեցի ձեռքս»: Աղջիկ առաւ զտասմալ տուեց հօր, հէր հարցուց աղջկաց. «Աղջի՛, էդ տասմալ կապուկ էր ջուր փետի ձեռք. ասել է էն կտրին տղէն որ կոխի կէշէր քու էրի՞կն է. հա՛, ո՛ւր է, քացէք կանչէք թող զայ իշնեք»: Աղջիկ ասաց. «Դիւղորուկ է, եկեր է պառակ»: Թապաւոր անկան չէրեց, ճամբեց բերեց, տեսաւ հախիխաթ էն տղէն է, որ ինք տասմալ տուեր է կապեր է ուր ձեռք. Թապաւոր ասաց. «Մասամ որ դու հըմլա կտրին տղէ մըն էր, առիւծի կաթ ու անմահութեան ջուր յօրի՛ չըբերիր, մէկէլ փետիք բերին»: Տղէն ասաց. «Ո՞վ կ'ասէ որ քու մէկէլ փետէքնին բերի առիւծի կաթ ու անմահութեան ջուր ու խնձոր լէ որ տուի՛ իմ ձիու նստլով մէկ մէկ տաղմայ վըր լէշի ուրանց իմ զարկի. չէք հաւատայ՝ քացէ՛ք տեսէք»: Բացին, տեսան որ ուղորդ է տղի ասածները:

Ինսոր վրէն քուրվըտիք կը պատռեն ուրանց քուրով ու մըհանէ մը կը փնտռեն, որ զուրանց փէսէն կորցնել խտեն. «Բա՛, մտի գետին, որ հըմալէ էլ յօրի՞ն իս եղի աշխարհքին ծիծղանելիք: Գիշեր որ կ'ենդի, կը ասնէ գտար քաջլուսնիք, պառկի քնի՛ դու լէ վերցու Թա՛լ կրակի մէջ», ասին ուրանց քուրով. պզտիկ քուրով խելք լէ սլառկաւ: Գիշեր էրիկ երբ քնուկ էր, վերցուց գէրկայ քաջլուսնիք ու լըցեց կրակի մէջ. սկսաւ ճնճնըռալ. հտտէն դարձաւ էրիկ, ելաւ նստաւ, տեսաւ որ իր հալվըներն է կնիկ Թալեր է կրակ, փէտ մը առաւ ձեռք, քթէն արուն հանեց քանց ուր շապկի Թուր, ու ասաց կնկան.

«Մինչև որ երկթէ օօլ չհասնիս, պողպտէ գաւազան չառնիս ձեռքդ, ու դիմ չապիկ լուանաս հանես զէղա արուն, էլ չլմ յիգա», ըսկաւ ու գնաց:

Աղջիկ գնաց հօր պանգատ էրեց քուրվլտոց վրէն ու ասաց. «Ընծիկ չուխտ մը երկթէ սօլ, պողպտէ գաւազան մը չիտէ, կ'երթամ իմ էրկայ ետեւէն»: Ինչ էրին՝ չկըրցան խօսք հասկցնել: Հազաւ չուխտ մը երկթէ սօլ, պողպտէ գաւազան առաւ ձեռք ու յընկաւ ճամբախ:

Շատ պնաց, քիչ պնաց, տեսաւ որ ծովու մը պոռկ երեք աղջիկ նստուկ ին, շապիկ մը կը լուանան ու թեւի վրայի արուն չըն կրնայ հանել: Գիտցաւ որ Ուսուֆ Ձէյպու շապիկն է, առաւ ձեռքերնէն, լուաց ու զարուն հանեց: Աղջիկները առան շապիկը, դարձան եկան տուն, ինք լէ յընկաւ յետեւնէն, եկաւ մտաւ տուն, ուր սոլեր լէ առեր են ծակել: Ուսուֆ Ձէյպին որ տեսաւ, գիտցաւ որ իր կնիկն է եկի: Մէր տեսնելու պէս՝ որովհետեւ քաջանց էր, ճանչցաւ զՈւսուֆ Ձէյպու կնիկ ու ասաց. «Հար յեսօր ասել է դիմ աղէն դու էր չըր թողէր յիգէր», դրեց քառասուն տէվա բուրդ թաղաւորի աղջկայ առաջ, ասաց. «Ձիմ Ուսուֆ Ձէյպին կը կարգեմ, ետրդան դռակ պիտի լինեմ, կը տանես զէղա բրդեր գետ՝ կը լուանաս, սպիտակ կը սեւցուս, սեւ կը սպիտկըցուս, կ'առնես կիգաս»: Կնիկ սեւաւորաւ նստաւ: Ուսուֆ Ձէյպին դրսէն եկաւ, տեսաւ կնիկայ մատէն էրուկ, նստեր է կիբայ, գիտցաւ բան մը կայ, հարցուց. «Աղջի, յօրի՛ կիլաս»: Ասաց. «Բու մէր տուեր է ինձ քառասուն տէվա բուրդ եւ ասեր է զՈւսուֆ Ձէյպին կը կարգիմ, տա՛ր սպիտակ սեւցուս, սեւ սպիտկըցուս, ա՛ռ ու եկո՛ւ»: «Է՛դ է, է՛դի՛ հէ՛չ, տա՛ր լուս, սպիտակ քիսէ սեւի ամնի մէջ, սեւ լէ սպիտակի ամնի մէջ, ա՛ռ ու եկո՛ւ»: Աղջիկ էրկայ ասածի պէս էրեց, տարաւ լուաց, առաւ եկաւ, պատաւ գիտցաւ որ աղէն է սորվեցուցի. ասաց հարսին. «Ակիսան, սկիմակիսան, Ուսուֆ Ձէյպի օրկան՝ միշտան»:

Էդ անգամ ասաց. «Կ'երթաս, քառասուն տէվի բեռ հաւքի թեփուր կը ժողփիս բերիս, որ դիմ Ուսուֆ Ձէյպին կարգեմ»: Կնիկ մէկ լէ էրեց զուր մատէն, նստաւ. եկաւ Ուսուֆ Ձէյպին, տեսաւ որ կնիկայ մատէն վրէն չէ, հարցուց ասաց. «Մէկ լէ յօրի՛ն իս էրի զբու մատէն ու նստեր ես կիլաս»: Ասաց. «Ես չիլամ, ո՞վ իլայ. քու մէրը հըմլայէ ասի»: «Ձանլմ, է՛դ է, է՛դի՛ հէ՛չ, ելի գնա գետ, փնտել չընտի քար մը կայ, նրստի վըր քարուն, քու ծամերը ճպղէ ու սասայ. Վո՛ւ, Ուսուֆ Ձէյպին է մեռի, վո՛ւ, Ուսուֆ Ձէյպին է մեռի: Հանտէ ինչքան հաւքօրեք կան կիզան զուրկանց թեփուր կը թողին հոնի ու կ'երթան, դու լէ ելի՛, լի՛ց բեռները, ա՛ռ եկո՛ւ»:

Թաղաւորի աղջիկ էրկայ ասածի պէս էրեց. պատաւ գիտցաւ որ աղէն է սորվեցուցի. «Մէկ լէ Ուսուֆ Ձէյպին է սորվեցուցի զգրիկ, կանի տեսի՛նչ էնեմ քու դուրս»: Ասաց. «Էդա քառասուն կարաւ արասունքով կը յընես, նոր դիմ աղէն կը կարգիմ, թէ չէ՝ չըմ կարգի»: Թաղաւորի աղջիկ մէկ լէ սեւաւորաւ նստաւ. եկաւ Ուսուֆ Ձէյպին, տեսաւ որ կնիկը զմատէն էր բեր է նստի, ասաց. «Մէկ լէ յօրի՛ն իս մըրթի նստի»: Ասաց. «Բու մէր հըմլայէ ասի: Ուսուֆ Ձէյպին ասաց կնիկան. «Ելի ջուր կրէ, լի՛ց քառասուն կարսի մէջ, վերջ մէկ մէկ բուռ աղ լէ բի՛ լից մէջ ուրանց, խառնէ, հընտէ կ'եղնի արասունք կ'երթայ»: Կնիկ էդ լէ էրեց. պատաւ եկաւ՝ հերոտաւ վըրէն, ասաց. «Մէկ լէ զգրիկ Ուսուֆ Ձէյպին է սորվեցուցի: Կանի տեսի՛նչ օղեաթ հանիմ քու դուրս», ասաց ու գնաց:

Էտոր վրէն Ուսուֆ Ձէյպին ասաց կնիկան. «Գիտաս, հանտէ պատաւ փակուէք սրեր է որ զգրիկ ուտէ. թատարուկ տես, որ առնենք գիրաք փախնենք, թէ չէ ճար չկայ. ելի քու ծամեղով զթարանճի մատները աւլէ, բաց դուռ դիր, զգրուկ դուռ լէ բաց, դմակ վերցու ոչխրի առջեւէն՝ դիր գիրուս»:

առջև, զիտա լէ գիտու առջեւն վերցու, դէր ոչխորի առջեւն Կնիկ կրկայ առածի պէս գէղ յըմէն էրեց. լուսուն որ եղաւ, ելան առան դիրար ու փախան. պառաւ պոռաց. «Թարանճա՛, Թարանճա՛, բռնէ՛ զՈւսուՓ Ձէլէպին ու ուր կնիկ»։ Թարանճէն ասաց. «Քառասուն տարէ որ զիս լըն աւլած էն, էնի ուր ծոմերով աւլեց, իջաւ գնաց, յորի՞ բռնիմ»։ «Դո՛ւա, գո՛ւա, բռնէ»։ Դուա առաց. «Էդա քառասուն տարէ ես իմ միջաց վրէն թի՛ք բացէնք, մէկ շոր Փարէր դնէր, էնի զիս զրկեց, մէկ էլ դուա լէ բացեց ու ընցաւ գնաց, յորի՞ կը բրոնենք»։ «Ոչխա՛ր, ոչխա՛ր, բռնէ»։ Ոչխար ասաց. «Էդա քառասուն տարէ դմակ զրուկ էր իմ առջև, խոտ՝ գիրուն, հըմկայ խոտ իմ առջևն է, դմակն լէ զիլուն, քոռցե՛ր եմ ես կը բռնեմ»։ «Գէ՛լ, գէ՛լ, բռնէ»։ Գէլ ասաց. «Էդա քառասուն տարէ խոտ զրուկ էր իմ առջև, դմակ՝ ոչխրին, հըմկայ դմակ իմ առջևն է, խոտ՝ ոչխրին, Աստուած է, առի բռնե՛մ»։

Պառաւ առաւ որ շերցաւ զՈւսուՓ Ձէլէպին ու ուր կնիկը բռնել, ջանդարտի եղաւ, ելաւ թուղթ մը գրեց ուր քուրոջ, թէ հանտէ ՈւսուՓ Ձէլէպին ու ուր կնիկը առած են զիրար փախած են. էդ դիով կիգան ընցնին, բռնէ, դարձու։ Մօրքուր զթուղթ առնելու պէս, ելաւ յընկաւ քուրոջ տղի ու հարսի հետեւէն։ Երբ քիչ մը գնաց, ՈւսուՓ Ձէլէպին կուահեց, որ մօրքուր ուր ետեւէն կիգայ, կնկան ասաց. «Փըմփ խաթուն, փըմփոջ խաթուն, օլրի ետեւդ, տես էն ո՞րն է կիգայ»։ Կնիկ իշքեց ետեւէն ու ասաց. «Ինք մօթիկ, մօթիկ մը լէ հեծուկ է վրէն կիգայ»։ Քիչ մը գնաց, մէկ լէ ասաց կնկան. «Փըմփ խաթուն, փըմփոջ խաթուն, օլրի ետեւդ, տես էն ո՞րն է կիգայ»։ Դարձաւ ետեւ ու ասաց. «Ինք տէ՛վ մ՛, տէ՛վ մ՛ լէ հեծուկ է վրէն կիգայ»։ Տղէն ասաց. «Էնի իմ մօրքուրն է որ կիգայ, մըր ետեւէն է յընկի. հանդէ ես կ'նղնիմ պոսթան, դու եղի պոսթնճի, ա՛ռ զթիակ ձեռքդ ու կանի պոսթնի գլուխ, կիգայ կ'հարցունէ քիտէ՛՝ պոսթնճի՛, պոսթնճի՛, էդա դիով մարդ մը ու աղլիկ մ'ընցնի՞ր են. Դու սաէ՛՝ առջի ջուր տուեր եմ, վերջի ջուր նոր կ'իտամ։ Երեք անգամ կը հարցու, զէդ պատասխան տուր՝ կը թողէ երթայ»։ Էրկայ ասածի պէս ՈւսուՓ Ձէլէպին եղաւ պոսթան, կնիկ լէ եղաւ պոսթնճի. առաւ զթիակ ձեռք ու կանաւ պոսթնի գլուխ. պառաւ երբ մօտեցաւ պոսթնին, հարցուց. «Պոսթնճի՛, պոսթնճի՛, մարդ մը ք. կնիկ մը էդա դիով լընցա՞մ»։ Պոսթնճին ասաց. «Կէսօրուայ ջուրը տուեր եմ, յիրկուան նոր կ'իտամ»։ Երեք անգամ հարցուց, երեք անգամ լէ գէ՛դ պատասխան տուաւ պոսթնճին։ Պառաւ հերոտաւ, «Քոփակ, ես ի՛նչ կ'ասեմ, ինք՝ ի՛նչ կ'ասէ»։ Թողեց դարձաւ ետ ու քուրոջ ասեց թէ, ես մարդ չտեսայ, մենակ պոսթնճի մը տեսայ, էդա հըմլա ճուհապ տուեց ի՛նչ, բու աչք քօնէր, էնի ՈւսուՓ Ձէլէպին ու կնիկն են, թուաէ մը փըրցուցէր բերէր հետդ. հետդ կ'իգէին»։

Ըստհաղ մէկլէ քուրոջ թուղթ գրեց թէ ՈւսուՓ Ձէլէպին ու ուր կնիկը առած են զիրար փախած են, էդ դիով կիգան ընցնեն, բռնէ դարձու։ Մօրքուր թուղթ առնելու պէս ելաւ ընկաւ քուրոջ տղի ու հարսի ետեւէն։ ՈւսուՓ Ձէլէպին հետուանց տեսաւ որ մօրքուր ուրանց ետեւէն կ'իգէր, կնկան ասաց, «Փըմփ խաթուն, փըմփոջ խաթուն, դարձիւր ետեւդ, տես էն ո՞րն է կիգայ»։ Կնիկ դարձաւ ետեւ ու ասաց. «Ինք մօթիկ, մօթիկ մը լէ հեծուկ է վրէն ու կիգայ»։ Քիչ մը գնաց, մէկ լէ ասաց կնկան. «Փըմփ խաթուն, փըմփոջ խաթուն, դարձիւր ետեւդ, տես էն ո՞րն է կիգայ»։ Իշքեց ետեւ ու ասաց. «Ինք տէ՛վ մ՛, տէ՛վ մ՛ լէ հեծուկ է վրէն կիգայ»։ Տղան ասաց. «Էդ լէ իմ մէկլէ մօրքուրն է, ընկեր է մըր ետեւէն։ Ես կ'նղնիմ մնարէ մը, դու լէ եղի մօլլա մըր

և ի կանխի վրէժն ու պոռայ. հանդէ կիզայ կը հարցուն՝ մոլլա, մոլլա, տղէ՞մ՝ ու աղջիկ մը էղա դէտով չըն ընցե՞ր ի. դու ասա՝ կէս օր կանչեր եմ, վերջինք դու չո՞ր կանչեր ի, հանդէ կը թողէ երթայ»։ Էրկայ ասածի պէս Ուտուֆ Ձէւէյսին եղաւ մնարէ՞մ, կնիկ լէ մոլլա մ'եղաւ, կանաւ վրէժն, երբ մօրքուր եկաւ մօտեցաւ սրանց, ասաց. «Մոլլա, մոլլա, կնիկ մը ու տղէ մը դէտաւեր չըն ընցե՞ր ի»։ Մոլլէն ասաց. «Կէս օր քուեր իմ, վերջինք դու չըմ տուեր ի»։ Իրեք անպամ հարցուց Կարոտասիան զէդ եղաւ, թողեց դարձաւ յետ, քուրով ասաց թէ, մարդ չտեսայ, մինակ մնարէ՞մ տեսայ, մոլլէն կանուկ էր վրէժն. հարցուցի, հրմլա ասեց։ Գուր ասաց. «Գուր վի՛ղ կուտի, մնարէն Ուտուֆ Ձէւէյսին էր, վրէժն կեցող մոլլէն լէ ուր կնիկ էր, խի՞՞ մը փրցուէր բերէր հետդ, ուրանք լէ քու հետ կիզէին»։

Ջանդարտի եղաւ, ելաւ մէր յընկաւ ճամբախ։ Ուտուֆ Ձէւէյսին տեսաւ հոռուանց որ մէր կիզէր, ասաց կնիան. «Փըմփ խաթուն, փըմփոջ խաթուն, դարձիր ետեւդ, տես էն ո՞րն է կը փոթորկէ ու կիզայ»։ Դարձաւ ետեւ ու ասաց. «Ինք մօտիկ, մօտիկ մը լէ հեծուկ է վրէժն, թող ու տիւման կ'էնէ ու կիզայ»։ Գիշ մը գնաց, մէկ լէ ասաց. «Փըմփ խաթուն, փըմփոջ խաթուն, դարձիր ետեւդ, տես էն ո՞րն է կիզայ»։ Դարձաւ ետեւ ու ասաց. «Ինք տէ՛վ մ', տէ՛վ մ' լէ հեծուկ է վրէժն կիզայ»։ Անգամ մը լէ իշքեց, ասաց. «Գուր մէրն է, հեծեր է զըճուճ ու կիզայ, իմա՛ւ էինք որ ազատինք էտոր ձեռքէն»։ Տղէն ասաց. «Ինչ լէ եղինք՝ գինայ»։ Երկուքը զխօսքերին ըրին մէկ, կնիկ եղաւ ալուկ (տունկ) մը, Ուտուֆ Ձէւէյսին լէ եղաւ օձ մը ու փաթաւաւ ալուկ, ու զըլուխ լէ հանեց դրեց ալի վրէժն։ Երբ մէր եկաւ մօտեցաւ ալիին, ճանչցաւ ու ասաց. «Ուտուֆ Ձէւէյսին, գլխուդ ու արեւուդ մեռնեմ, ոտներուդ դարկեմ քի կը քիսի, գլխուդ դարկեմ քի կը քիսի։ Ելի երթանք»։ Օձ երեք անգամ վերցուց զըլուխ ու դրեց, շնորհակալ եղաւ մօրնէ, մէր լէ ասաց. «Էլա՛օ, քանի որ դու յիսնէ կը փախնիս, ընծի պէտք չիս, Աստուած քու հետ եղնի»։ Մէր դարձաւ յետեւանց, Ուտուֆ Ձէւէյսին առաւ զուր կնիկ ու ընկաւ ճամբախ։ Ժուհապ գնաց թաղաւորին թէ եկաւ քու փեռն. նոր քառու ուր հարսնիք բռնեցին, կերան, խմեցին, քէֆ-աւրախութիւն էրին։

Էնտոնք հասան ուրանց մուրասին, դուք լէ հասնիք ձեր մուրասին։

Հաւաքեց՝

ՆԱԶԱՐԷԹ Պ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

«Նշխարք Տարօնայ»

Գ. Տերապի, էջ 806-824։